

Menneskene må også erobres innenfra

Taler

Trygve Bull

Dato

25 april 1974

Sted

Nadderudhallen

Omstendigheter

Stiftelsesmøte for Fremtiden i våre hender

1 Kjære medmennesker.

Må jeg først få komme med en liten bemerkning som ikke står i mitt manuskript, men som faller meg naturlig når jeg ser utover denne
5 forsamlingen. Stilt overfor en slik stor mengde av unge mennesker nede i salen, burde selv en dommedagsprofet finne grunn til optimisme!

Når nye tanker skal gis gjennomslagskraft i samfunnslivet, har det alltid sett ut til å foreligge et valg mellom to måter å gå til verks på. Den ene veien, som ikke
10 minst de religiøse samfunn ofte har anvist, er veien om enkeltmenneskenes sinn: For at det nye skal kunne seire i det praktiske liv, må det først ha erobret menneskene innenfra. Først når individene enkeltvis gjennom åndelig påvirkning er blitt brakt til å føle og tenke og handle på en ny måte, vil også samfunnet kunne bli annerledes og bedre. For prøver man først og fremst ved
15 ytre midler å få menneskene til å forandre seg, vil det snart vise seg at man har bedradd seg selv. Den gamle Adam vil gjøre alle bestrebelser til skamme. En tilsynelatende seier vil snart vende seg til nederlag; reaksjonen vil snart gjøre revolusjonens verk til intet. Eller som de gamle sa: Du kan drive ut naturen med et grev, den kommer likevel alltid tilbake. Eller i Baggesens omskrivning:
20 Naturam furca pellas ex - hun kommer dog igjen den heks!

All forbedring av menneskelivet må etter dette syn skje gjennom de enkelte menneskers forbedring eller endog moralske naturforvandling. Lykkes man i dette, vil de ytre ting komme av seg selv. I vår sivilisasjon blir denne holdning
25 gjerne identifisert med kristendommen, vel å merke en kristendom som mange bekjenner seg til, men som få tar de praktiske konsekvenser av.

30 Den andre - og motsatte - holdning er den som ofte fremtrer i marxismens eller andre sosiologiske skolars kledebon, og som vel har flere tilhengere idag enn bare for en mannsalder siden. Også i teorien, ikke bare i praksis! Den hevder at når menneskene tenker ulikt, når de har ulike religiøse og moralske retningsvisere, så skyldes det at de i videste forstand har levd under ulike vilkår. Men blir disse vilkårene endret, så blir også tenkesettet et annet.

35

Det gjelder derfor å endre de ytre omstendigheter, og dette igjen kan bare skje ved hjelp av organisatorisk og institusjonell makt.

40 Den motsetning som her er antydnet, er vel den samme som Arthur Koestler vil gi uttrykk for når han taler om yogien og kommissæren. Så sterkt som den første tenkemåten, yogiens, har stått i den offisielle forkynnelse, er det bare rimelig at den andre er blitt særlig sterkt understreket på politisk radikalt hold. Man har hevdet at sinnelagsholdningen utelukkende har tjent som unnskyldning for ikke å foreta seg noen ting, og at bare bevisst anvendelse av organisatorisk makt kan
45 bringe endringer i stand.

Det som her naurligvis lett kan bli resultatet, er at man henfaller til det som er blitt kalt jesuittisme, altså at et hvilket som helst middel er berettiget, bare det kan gi de såkalte rette oppfatninger makt. For når man først er satt i stand til
50 systematisk og ensidig å påvirke både menneskenes sinn og deres samfunnsorganisasjon, vil man være i stand til å utrette det som den rent åndelige påvirkning aldri kan greie.

Når jeg for min del vil hevde at ingen av disse to syn alene kan peke på veien vi
55 må gå, så er det vel for de fleste i denne forsamling en banalitet, noe sel innlysende - nesten en truisme. Men i mitt lange politiske liv har det slått meg hvor mange det er på begge sider som ikke klart innser og medgir at de to veier alltid må virke sammen om noe godt skal oppnås. Særlig er det påfallende hvor mange mennesker i innflytelsesrik posisjon det er som preker den indre
60 overbevisnings vei når det gjelder eventuelle radikale forandringer, men som samtidig har vært påfallende passive og tause når det gjelder de tvangsmidler av organisatorisk og institusjonell, kort sagt av politisk art, som stadig og nesten som en selvfølge brukes for å opprettholde den bestående tingenes tilstand. Den være seg aldri så urimelig.

65

På den annen side må vi som har gjennomlevd det 20. århundres kriser, ha vært

70 blinde om vi ikke har sett hvordan tvangsmidlers anvendelse i utvilsomt
berettigede måls tjeneste, har ført til resultater som til dels har stått i likefram
motsetning til de formål det opprinnelig var meningen å tjene.

75 Jeg tror det er av den største betydning at den bevegelse som her idag er i ferd
med å ta form, helt fra begynnelsen av er klar over den problemstilling jeg
nettopp har skissert, og over hvilken vei den ønsker å stake ut for seg selv. Like
75 så sikkert som de livsviktige spørsmål som på dette møtet er fremstilt av andre
talere, i egentlig forstand er politiske problemer som til syvende og sist må
håndteres av politiske organer, like sikkert er det at disse politiske organer vil
arbeide i det tomme rom eller bli handlingslammet eller endog forfalle til å
fremme andre formål enn hensikten opprinnelig var, dersom det ikke hele tiden
80 fins en levende folkebevegelse. Denne bevegelsen må på den ene side uopphørlig
minne de praktiske politikere om problemenes art og størrelse, og på den annen
side - og det er kanskje det aller viktigste - holde opinionen levende og hjelpe den
til å bli stadig mer artikulert.

85 Selv for de tregeste og mest konvensjonelle politikere vil det da etter hvert
fortune seg som en politisk nødvendighet, også for dem personlig, å fremme
drastiske endringer i tingenes tilstand. Ellers vil de simpelthen miste sin makt.

90 Når jeg vil understreke at det er en holdningsskapende virksomhet som iallfall i
første omgang bør prege denne bevegelsen (og tilsvarende bevegelser i andre
velstående land), betyr det altså på ingen måte en underkjennelse av den
politiske og maktmessige side av saken. Men ikke minst fordi bevegelsen vil
samle mennesker med ulike konkrete politiske syn, vil vi begrense, i begynnelsen
i hvert fall, vår oppgave til dette, det holdningsskapende. Arbeidet med de
95 konkrete, praktisk-politiske oppgaver må vi foreløpig overlate til de
institusjoner, organisasjoner, som i våre samfunn, hver på sitt vis, arbeider med
den daglige politikk.

100 Dette vil ikke si det samme som at vårt arbeid ikke kan bli omstridt, ja,
bekjempet, nemlig av alle dem i alle partier som ennå ikke er blitt vakt til
forståelse, og som derfor stritter imot. Vi ønsker derimot ikke selv å fremtre som
et nytt politisk parti, og heller ikke på forhånd alliere oss med det parti eller de
partier som de forskjellige av oss i et gitt øyeblikk kanskje synes viser mest
forståelse i ord eller gjerning. Men dersom vårt arbeid blir det som vi håper det
105 vil bli, er det min overbevisning at flere og flere mennesker kommer til å la sitt

valg, også av politisk parti, bestemme av hvem som til enhver tid vil kunne virke for de ideer denne bevegelse står for. Og lykkes vi virkelig, da vil dette i et samfunn som vårt bl.a. føre til at alle politiske partier på en eller annen måte mer og mer vil ta farge av våre idéer.

Arbeidet for å berge menneskeheten ut av den farligste krise den noensinne har stått overfor, krever selvsagt samarbeid. Men som alt samarbeid om store og vesentlige spørsmål, vil det måtte ledsages av strid, av strid om makt og strid mellom interessegrupper.

Når I-land og U-land møtes til forhandling, samarbeider de, men under ligger hele tiden striden. Vi får være glade så lenge den ikke slår ut i lys lue, vi får være glade så lenge den antar samarbeidets form.

Når vi krever en ny livsstil i I-landene, ønsker vi at det skal skje gjennom samarbeid, men vi må ikke ha noen illusjon om at ikke også dette samarbeid vil måtte ledsages av kamp. Kampen må imidlertid i første rekke bli de politiske organers sak. Som en idéstrømning og som en inspirator må vi lengst mulig søke å unngå å bli en kjempende part - i annen forstand enn den at vi vil kjempe for at flest mulig av de stridende politiske interessegrupperinger lytter til våre advarsler og til vårt budskap. Derved kan vi kanskje bidra til at organisasjoner og institusjoner som tradisjonelt har stått i kampforhold til hverandre, i alle fall får det til felles som vi bibringer dem alle.

Bare til dem som vil sette snevre privilegieinteresser foran hensynet til menneskehetens skjebne, vil også vi være forberedt på å komme i direkte kamp.

Kilde
Erik Dammann, (red.): Ny livsstil. Om folkeakjsonen Fremtiden i våre hender. Oslo 1974, s. 54-60.

Emner
Humanisme, Kristendom, Ressursforvaltning, Rettferdighet, Stiftelsestale

URI
<https://www.virksommeord.no/tale/menneskene-ma-ogsaa-erobres-innenfra>